

dicho con la mejoría (7). E si esto non quisiere complir el primero comprador, non vale la vendida. E es tenuto el comprador, de tornarle la via, con los frutos (8) que recebio della; sacando ende primeramente las despensas que fizo en cogerlos. Pero si el que pujasse el precio, assi como sobredicho es, fuesse fijo, o sieruo (9) (c) de aquel que vendio la cosa, o otro que lo fiziesse engañosamente (10) por su consejo; estonce non seria tenuto el comprador, de tornarla, nin de guardar el pleyto.

(a) Ley única, tít. 16 del Ord. de Alc.—L. 1, tít. 1, lib. 40 de la N. R.

(b) Este es el pacto llamado *de adición en día*.

(c) Respecto á la esclavitud véase nuestra nota 2.ª á la L. 3, tít. 11, P. 1.

LEX XL.— Si venditio fiat sub pacto adjectionis in diem, ut si dicat venditor: «Vendo tibi rem pro certo pretio: sed si alius usque ad talem diem meliorem conditionem attulerit, res sit inempta:» si alius majus pretium afferat, debet venditor de hoc certificare emptorem, qui præferat tantum dando; aliás restituet rem cum fructibus: nisi afferens meliorem conditionem, sit servus, vel filius venditoris; quia præsumitur ejus consilio facere. Hoc dicit.

(1) *Quien me de mas por ella*. Et sic pactum fiat in rem, non in personam. Quid tamen si diceretur, si alius meliorem conditionem attulerit, discedatur ab emptione, vel res sit inempta? an tunc etiam præferatur primus emptor, volens rem eodem pretio, et melioratione? Gloss. in l. *necessè*, D. de in diem additione. dicit, quod non licet Bald. ibi referat Gloss. dicere, quod sic, et ita ipse notat: sed tu dic, quod adhuc admittitur emptor, secundum Richar. et Alber. ibi, quia militat eadem ratio, et vult etiam Bald. Azo tamen in summa, C. de pactis inter emptor. et vendit. col. fin. tenet id, quod Gloss. sub dubio fortè: tu tene, quod dixi.

(2) *Tal día*. Quid si fiat sine adjectione diei, neque etiam dicatur in perpetuum? an tunc possit usque in perpetuum afferri melior conditio? Dic, quod sic, ut est casus in l. *si quis hac lege* 41. D. de reivendit. ubi habetur, quod valet pactum sine adjectione certæ diei, et tenet Alber. in l. 1. D. de in diem additione.

(3) *Quien le diesses*. Etiam si non solvendo, dummodò illum aprobet venditor, ut in l. *si venditor* 14. §. *sed si neuter* 2. D. de in diem additione.

(4) *Mejoria*. Vide de hoc text. notabil. in l. ubi 4. §. *melior* 6. D. de in diem addit.

(5) *Fazer saber*. Adde l. *necessè* 8. D. de in diem addit.

(6) *Rescebir del*. Adde dict. l. *necessè*, et quæ dixi suprâ ead. l. in gloss. 1.

(7) *Con la mejoría*. Et sic non requiritur, quod ipse plus offerat, et ita intelligitur l. *licet* 7. D. eod. ut declarat ibi Alber. post Richar. fructus tamen, si quos percepit interea quod alius meliorem conditionem attulit, debet restituere venditori, ut in l. *item quod* 6. in fin. D. eod. quia non habet rem ex primo contractu, sed ex novo, unde non lucratur fructus, ut notat ibi Bald. et per Bart. in l. fin. D. de iure fisci.

(8) *Con los frutos*. Adde l. *item quod* 6. et l. *si venditor* 14. D. de in diem addit.

(9) *Fijo o sieruo*. Adde l. *si venditor* 14. §. *sed et si pupillus* 5. D. eod.

(10) *Engañosamente*. Ut in dict. l. *si venditor* in princ. et ibi vide, quid si emptor subiecit alium emptorem.

LEY XLI.— De la postura que es puesta sobre el peño; si non faere quito a dia cierto, que fuesse comprada del que la tiene a peños: si deue valer, o non.

Empeñando vn ome a otro alguna cosa, a tal pleyto, que si la non quitasse a dia cierto, que fuesse suya comprada, de aquel que la rescibio a peños; dando, o pagando, sobre aquello que auia dado quando la tomo a

peños, tanto quanto podria valer (1) la cosa, segund aluedrio de omes buenos; tal pleyto como este deue valer (a). Mas si la comprasse de otra guisa, diziendo assi: que fazia tal pleyto con el, que si la non quitasse a dia señalado, que fuesse suya, por aquello (2) que daua sobre ella a peños (3); entonce non valdria el pleyto, nin la vendida. E por esta razon non tenemos por bien que vala tal pleyto, porque los que emprestan (4) dineros a otros sobre peños, non lo querrian fazer de otra guisa. E los omes quando estouiesse (5) muy cuytados con muy grand mengua que ouiesse, farian tal pleyto como este, maguer entendiessen que seria a su daño.

(a) Porque son lícitos todos los pactos que no se opongan á las buenas costumbres y no estén prohibidos por alguna ley. Véase la L. 38 de este título y Partida, y tambien la L. 1, título 1, lib. 40 de la N. R., que es la ley única, tít. 16 del Ord. de Alc.

LEX XLI.— Pactum legis commissoriæ in pignorbis reprobatur; nisi convenerit inter partes, quod pro pignore detur justum pretium arbitrio boni viri. Hoc dicit.

(1) *Quanto podria valer*. Concordat l. *si fundus* 16. §. fin. D. de pignor. et licet non dicatur in pacto ad arbitrium boni viri, ut hic subiecit, satis est, quod dicat *justo pretio*: quia illud debet declarari arbitrio boni viri, ut in dict. §. fin. et l. fin. circa fin. C. de iure domin. impetr. quinimò dicit Bart. in l. *quamvis*, D. de solutione. quod etsi non dicatur *justo pretio*, dummodò non dicatur *pro debito*, intelligatur, quod vendet, vel dabit in solum pro justo pretio, et allegat dict. §. fin. sed videtur obstare ista lex, et l. 42. tit. 15. ead. Part. vide ibi: et posset sustineri dictum Bart. ut in dubio intelligatur *justo pretio*, et idem quod Bartol. tenet Abb. in cap. *significante*, de pignor. si tamen debitor possideret, liberabitur offerendo: seu solvendo debitum, l. *Callippo* 45. D. de solutione. Bald. et Aug. in l. 1. C. de pactis pignor.

(2) *Suya, por aquello*. Idem dic, si dicatur in pacto: «Pignoro tibi hanc rem, et si non lucro eam infra mensem, nunquam possim ipsam amplius luere: nam idem est, ac si dicatur, quod dominium sit apud creditorem, glos. notab. in l. fin. C. de pact. pignor. Bald. in cap. 1. de feud. dat. in vicem leg. commissor.

(3) *A peños*. Si tamen nullo pignore constituto debitor pacisceretur cum mutuante, ut si non solverit hinc ad mensem, talis res, vel domus debitoris sit empta creditori pro debito, valerit pactum, ut est text. notab. in l. fin. D. de contrah. empt. Bald. in cap. 1. col. 2. versic. *quæro utrum valeat, de feud. dat. in vicem legis commissor.* Sed an istud pactum possit fieri cum fidejussore, dicendo, «si non extraxero te ab obligatione ista, pignus, quod pro indemnitate tibi dedi, sit tuum loco indemnitis,» Bald. in dict. cap. 1. versic. *sed nunquid*, col. 1. tenet, quod sic, et quod speciale sit in his, qui pro alio obligantur, ut hoc modo serventur indemnes, et dicit esse casum in dict. l. fin. in princ. et quod hoc tenet Gloss. in dict. cap. 1. in gloss. 1. in fin. Sed advertet, quia Gloss. non ponit exemplum, ut Bald. scilicet, quod pignus sit datum ipsi fidejussori, neque etiam in casu dict. l. fin. fuit datum fidejussori, sed creditori; et ideò tenendum est contrarium in casu Bald. et ita vult Alber. in dict. l. fin. in princ.

(4) *Los que prestan*. Ex verbo isto innuitur, quod istud pactum legis commissoriæ in pignorbis reprobetur, quando pignora darentur ex causa mutui; et sic non si ex aliis causis daretur pignus pro debito. Sed dicendum est contrarium, cum indistinctè pactum istud reprobatur sit in pignorbis, ut in l. 1. et fin. C. de pactis pignor. et probatur in l. fin. in princ. D. de contrah. empt. et in l. *Callippo* 45. D. de solutione. et tenet Angel. in l. *si fundus*, §. fin. D. de pignor. et quia magis frequentatur in pignorbis ex causa mutui, ista lex posuit hoc exemplum: adde cap. *significante* 7. de pignor. Sed an favore dotis valeat istud pactum in pignore dato, si dos non solvatur viro infra tale tempus? Vide Bald. in dict. cap. 1. de feud. dat. in vicem leg. commissor. et Bald. novel. in tract. de dote, fol. 22. col. 5. versic.

(5) *Quando estouiesse*. Ex hoc innuitur, quod valet istud pactum appositum ex intervallo, l. *Titius* 54. D. de pignor. action. et intelligitur, ut per Gloss. et Bart. in dict. l. *quamvis*, D. de solutione.

quinquagesimum primum privilegium, ubi tenet, quod sic. Et an possit renuntiari huic juri, scilicet, quod non tenet pactum legis commissoriæ in pignorbis? Gloss. et Salic. in l. 1. C. de pactis pignor. tenent, quod non, et idem tenet Joann. de Imol. in dict. cap. *significante*, col. 4. quia introductum est odio creditoris: neque firmabitur hoc pactum juramento, licet jurans propter juramentum teneatur ad observationem pacti, secundum Bart. in l. *si quis pro eo*, col. 4. D. de fidejussor. et in l. *Sejus*, et *Agerius*, D. ad Leg. Falcid. et latè per Joann. de Imol. quem vide in cap. *significante*, col. 5. et 6. de pignorbis.

(5) *Quando estouiesse*. Ex hoc innuitur, quod valet istud pactum appositum ex intervallo, l. *Titius* 54. D. de pignor. action. et intelligitur, ut per Gloss. et Bart. in dict. l. *quamvis*, D. de solutione.

LEY XLII.— De los que venden por cierto precio a otros alguna cosa, con condicion quel vendedor, o su heredero, la puedan cobrar tornando el precio (a).

Por cierto precio vendiendo vn ome a otro alguna cosa, poniendo tal pleyto entre si en la vendida que quando quier (1) que el vendedor (2), o sus herederos (3), tornassen el precio al comprador, o a los suyos, que fuessen tenudos de tornarle (4) aquella cosa que assi vendiesse (b); dezimos, que si tal pleyto fuere puesto en la vendida, que deue ser guardado: e si el comprador, o sus herederos, non quisieren guardar el pleyto, nin tornar la cosa, assi como es sobredicho, si pena fuere puesta en el pleyto, deuela pechar. E si el vendedor, o sus herederos, quisieren rescibir la pena (5) deuese partir de la cosa vendida; fueras ende, si el pleyto fue puesto, que tornasse la cosa, e pechasse (6) la pena. E si pena non fue puesta en el pleyto, entonce el comprador (7) es tenuto de tornar la cosa en todas guisas (8), si es en su poder; e si en su poder non es (9), deue pechar (10) al vendedor todos los daños, e los menoscabos, que le vinieron porque non torno aquella cosa, que assi auia vendida.

(a) Ley única, tít. 16 del Ord. de Alc.—L. 1, tít. 1, lib. 40 de la N. R.

(b) Esta convencion se llama pacto *de retrovendendo*, y la venta á que se agrega suele llamarse *á carta de gracia*.

LEX XLII.— Pactum appositum de restituenda re vendita, quando cumque pretium redderetur, est servandum: aliás poena committitur, et ea commissa, remanet res penes emptorem; nisi fuerit appositum ratio manente pacto: quia tunc restitueretur res, et si eam non habet emptor, solvet interesse. Hoc dicit.

(1) *Quando quier*. Sed usque ad quod tempus potest offerri pecunia vigore hujus pacti? Super hoc sunt opiniones: nam quidam dicunt, quod semper, alii usque ad triginta annos, alii usque ad quadraginta, ut refert Alber. in l. 2. C. de pactis inter empt. et vendit. Jaso in l. *petens*. C. de pactis, col. 4. versic. *circa ista*, vult, quod huic juri præscribitur triginta annis. referens, ita decidisse Angel. consil. 55. incipit *Guillielmus*, et *Franciscus*, et idem tenet ibi Philip. Dec. col. 2. neque dicit obstare l. *quod si nolit*, §. *si quodita* 22. versic. *si vero convenerit*, D. de adil. edicto. ubi habetur, quod si convenerit, ut in perpetuum redhibito fiat, valet conventio: et per illum text. ita tenet in pacto de retrò vendendo Fabian. in suo tractat. de empt. et vendit. in 5. quæst. septimæ q. principalis, et Andr. Sycul. consil. 51. col. 10. vol. 1. Fulgos. consil. 125. incipit *S. et P. cives*, quia ille §. ut ibi declarat Angel. non procedit in præscriptione odiosa, quæ inducta est merè in odium negligentis, ut est præscriptio triginta annorum, cui non potest renuntiari, ut etiam tenet Bart. et est communior Doctorum opinio in l. *nemo potest*, D. de legat. 1. et huic opinioni Angel. Jason. et Decii, videtur adhærendum, quia ut dicit Bald. in cap. 1. col. 2. super verbo *quandocumque, de feud. dat. in vicem leg. commissor.* de plano fatendum est, quod juri offerendi

præscribitur, quando est præambulum juris agendi, l. fin. C. de bonis auctor. judic. possid. et fortè hodie per l. 65. in Ordin. Tauri præscriberetur huic juri spatio viginti annorum, cum ista sit actio personalis, ut in dict. l. 2. C. de pactis inter emptor. et vendit. Poterit tamen hoc limitare tripliciter. Primò nisi tempus esset præfixum à partibus, infra quod possit redimi: nam tunc sive sit majus triginta annorum, sive minus, illud attendetur: de majori tenet dictus Fabian. ubi suprâ, et quia aliud videtur renuntiare in totum præscriptioni, aliud, tempus statutum prorogare: facit Gloss. authent. *quas actiones*, C. de Sacros. Eccles. et facit l. *sicut in annos* 5. D. quib. mod. ususfr. amittatur, et quod notat Angel. in l. *centesimus*, in fin. princ. D. de verb. obligat. Joan. Faber in l. *sicut*, in fin. C. de præst. 50. vel 40. annor. de minori tenet Decius in dict. *petens*, post Angel. in quodam consilio, et Socin. consil. 241. vol. 2. ultima charta, versic. *præterea*. Secundò limita, nisi contractus diceretur usurarius, Decius ubi suprâ post Bald. in quodam consilio, quem ibi ipse refert: et idem dicerem, et sic tertio limitabitur; si esset enormitas læsionis in prætio simul cum pacto de revendendo: quia cum, secundum opinionem multorum, præsumatur contractus usurarius, si cum hoc jungatur pactum de redimendo perpetuo; servandum esset etiam 50. annis elapsis, et nota benè. Quid tamen si præfixo certo termino conveniat inter partes, quod non obstat termini præfixi contrahentibus lapsus, quousque inter se super hoc conveniant super majori termino dando, ut vidi de facto? Et dicendum est, quod tunc non obstat lapsus termini, ut in similibus tradit notabiliter Paul. de Cast. consil. 11. col. fin. vol. 1. incipit *viso libello*, et probatur in Clement. *quandiu, de appellat.*

(2) *Que el vendedor*. Et in jus competens ex hoc pacto possit cedi alii per venditorem, Angel. in l. *ad officium*, in fin. D. *commun. divid.* tenet, quod non, et est multum notandum: cogita tamen super veritate bujus dicti.

(3) *Herederos*. Licet hoc non fuerat expressum in pacto, sed tantum de venditore, hoc jus competeret hæredibus, secundum Gloss. communiter approbatam in dict. l. 2. ubi vide per Doct. quando jus offerendi transeat ad hæredes, et in l. *si decem cum petiero* 48. D. de verb. oblig.

(4) *De tornarle*. Nota benè, quod licet non dicatur, quod teneatur revendere, sed tantum reddere, adhuc cogitur emptor præcisè ad tradendum rem, ut patet ex ista l. circa fin. cum dicit, *el comprador es tenuto de tornar, etc.* neque liberabitur solvendo interesse; et sic deciditur hic illa quæstio, in qua laboravit Socinus consulendo consil. 255. vol. 2. in causa domini Joan. Francischi in 3. dubitatione: si tamen promiserat tantum revendere, et non reddere, tunc liberaretur præstando interesse, cum teneatur ad merum factum, ut per Bart. in l. *si fidejussor*, §. fin. D. de legat. 1. et tradit Socin. in dict. consilio.

(5) *Quisieren rescibir la pena*. Innuit, quod si venditor nolit agere ad pœnam, sed ut res vendita sibi reddatur ex pacto, quod posset: et ita est dicendum, quia et per stipulationem poenalem non novatur actio ex vendito ad revendum, et poterit venditor eligere, quam vult, ut in l. *prædia* 28. D. de action. empt.

(6) *Tornasse la cosa, e pechasse*. Adde l. 54. tit. 11. ead. Part. et quæ ibi dixi.

(7) *El comprador*. Quid si ipse emptor vendidit rem alii? an si primus venditor offerat pretium primo emptori, vel secundo, possit agere, ut sibi reddatur res? Videbatur, quod non, cum actio, quæ datur ex hoc pacto, sit personalis, et non realis, ut in dict. l. 2. C. de pactis inter emptor. et vendit. unde non competit contra singularem successorem, ut in l. fin. D. de contrah. emptio. In contrarium tamen, imò, quod detur primo venditori utilis rei vindicatio contra secundum emptorem, facit text. in l. *si cum venderet* 15. ubi bonus text. D. de pignor. action. et per illum text. in pacto de retrò vendendo hoc tenet ibi Paul. de Cast. et per l. *lex pignor.* tenet etiam Cumanus in l. 1. in fin. D. de donat. et tenet etiam Socinus consil. 80. vol. 3. in quæstione, *quæ vertitur inter illustrissimum Ducem, etc.* licet contrarium voluit Alex. consil. 10. vol. 1. cui respondet Socin. in dict. consil. Et certè dictum Pauli, licet stricto jure, non posset fortè defendi, quia l. *si cum venderet*, in qua fundatur dictum Pauli, intelligitur, quando creditor non vendat rem, sed jus suum pignoris; et sic nil mirum si debitori domino competat rei vindicatio, ut respondet Alexand. in dict. consil. 10. Præterea longè interest, an agat creditor contra eum, qui emit à suo creditore, qui videtur

à debitorē emisse cum illo pacto, juxta notata in l. 1. C. *creditiorem eviction. pign. deb.* et in l. 1. *ob causam* 13. C. de *eviction.* quo casu præcisè emptor tenetur ad rem ratione pacti de revendendo, ut hic; an agat contra secundum emptorem singularem successorem, contra quem nullam habet actionem, neque realem, neque personalem, ad tradendum. Dictum tamen Pauli de Cast. maxima æquitate fulcitur, licet non possit de stricto jure defendi, et vide infra eadem l. in gloss. fin. Et quid si emptor emit à duobus venditoribus simul cum isto pacto, et unus tantum ex eis velit reemere partem suam? an cogatur emptor? Videtur, quòd non, per text. in l. *quod autem*, §. fin. cum duobus seq. D. de *in diem addict.* et per istam legem ita tenet Bart. in l. *si quis alium*, D. de *solution.* ubi et Paul. de Castr. Bart. etiam in l. *cui usufructus*, D. de *usufruct. legat.* et idem tenet Fabian. de Monte in dict. suo tractatu *empt. et vend.* 2. q. 7. q. principalis, et Joan. de Plat. in l. fin. C. de *agricol. et mancip.* lib. 11. et addit Paul. de Cast. in dict. l. *si quis aliam*, hoc procedere, etiam si unus ex venditoribus paratus sit totum reemere, et refundere totum pretium; quòd nota: et idem tenet latè Socin. consil. 16. vol. 4. incipit *anno Domini*, et adde Bald. in dict. l. 2. C. de *pactis inter emptor. et vendit.* latè Jaso in l. *stipulationes non dividuntur*, col. 13. D. de *verb. oblig.* Et nota, quòd si emptor, qui emit sub tali pacto, obliget rem emptam, antequàm sibi reematur, resolvitur jus pignoris, si venditor reemat; quia ex necessitate res transit ad venditorem, ut notat Bart. in l. *in diem*, D. de *aqua plu. arcend.* et in l. *si res*, D. *quib. mod. pign. vel hypot. solv.* et in l. 4. §. *sed et Marcellus*, per illum text. D. de *in diem addict.* Alexand. consil. 43. vol. 5. in *causa, et lite*, col. 2. Et quid si sunt plures hæredes emptoris, et unus possidet illam rem solummodo, vel commuiter cum aliis? an ille condemnari debeat ad totius rei restitutionem? Vide Socin. in dict. consil. 255. dubit. 4. ubi concludit, quòd sic.

(8) *Guisas.* Dic, ut dixi in gloss. præcedenti super verbo *tornasse*, in ead. l.

(9) *En su poder non es.* Intellige, dolo, vel culpa, seu facto emptoris, ut in l. *si hominem* 79. D. de *rei vendicat.* et l. *si servum* 91. §. 1. vers. *idemque*, D. de *verb. oblig.* nam re perempta ante moram, non teneretur, l. *si ex legati causa* 25. cum simil. D. de *verb. oblig.* et quid si ex necessitate distraxerit, vide l. *item si verberatum* 13. §. 1. D. de *rei vendic.*

(10) *Deue pechar.* Si ergò res devenit in alium, convenitur emptor ad interesse, ut hic, et facit contra dictum Paul. de Castr. in dict. l. *si cum venderet*, ut dixi supra ead. l. in gloss. super parte *el comprador*; licet ista lex non concludat, quia posset intelligi, ut utrumque jus habeat venditor, vel agendi ad interesse contra primum emptorem qui rem alienavit, vel utili rei vendicatione contra secundum emptorem, ut dixit Paul. cujus opinio tunc de jure procedere posset, quando pactum de revendendo conciperetur verbis directis, scilicet, ut tali casu res sit inempta, ut declarat idem Paul. in l. *si à te*, C. de *pactis inter empt. et vendit.*

LEY XLIII.—Que si el vendedor pone con el comprador, que non venda, nin empenhe cosa a omes señalados, deue ser guardado.

Castillo (a), o torre, o casa, o otra cosa qualquier, vendiendo vn ome a otro, a tal pleyto que el comprador, nin sus herederos (1) nunca lo pudiessen vender (2), nin enagenar (3) a omes ciertos, señalados por sus nomes, e si contra esto fiziesse, que tornasse (4) el señorío al vendedor, o a sus herederos; dezimos, que tal postura como esta non vale (5). E porende, maguer el comprador, o sus herederos fiziesen contra la postura, non podria el vendedor, nin sus herederos, estonce demandar por esta razon la cosa, a aquel que fue despues enagenada. Pero si fuesse puesta pena en tal pleyto, tenuto seria el que la fizo, de la pechar, e el daño, e el menoscabo (6) quel viniessen por esta razon. E este daño, e menoscabo deue ser apreciado con jura del (7), e con estimacion del Judgador.

(a) Los particulares non pueden hoy tener castillos, pues estos pertenecen al Estado *exclusivamente*.

LEX XLIII.—Non valet pactum inter venditorem, et emptorem, ut res, quæ venditur, certis personis non alienetur, et si contra fiat, dominium redeat ad venditorem: incurrit tamen pœnam, si fuerit apposita; et si non fuit apposita, tenetur ad interesse. Hoc dicit.

(1) *Nin sus herederos.* Non ergò prohibitio de non alienando facta emptori, transiret ad ejus hæredes, nisi hoc diceretur, ut hic, et probatur in authent. *de restitut. §. nos igitur*, et ibi notat Gloss. col. lat. 8. Sed an hæc prohibitio de hæredibus, quòd non alienent, extendatur ad omnes hæredes, vel intelligatur tantùm de primis hæredibus emptoris prohibiti alienare? Bartol. post Jacob. de Aret. in l. *Lucius*, §. *Sempronius*, D. de *legat.* 5. dicit, quòd cum ista prohibitio facta fuit indefinitè de hæredibus, prorrigatur ad omnes successores, per dict. l. *Lucius* in princip. et l. *si plures*, eod. tit. et in authent. *de restitut. §. 2* et idem voluit Bart. post Din. et etiam Joan. de Imol. in l. *fliusfamilias*, §. *Divi*, D. de *legat.* 1. Romanus in l. *si quis filiusfamilias*, §. fin. D. de *acquir. hæred.* Alex. consil. 56. col. 1. vol. 1. *consideratis verbis testium, etc.* et nota benè, quia Salic. in l. *voluntas*, C. de *fideicom.* quærens de ista quæstione, reliquit cogitandum, non faciens mentionem de dictis Doctoribus, quod decidentibus; et facit l. *in animalibus* 22. C. de *legat.* et l. *hæredis appellatio* 170. et ibi Gloss. D. de *verb. signific.* Quid si dixerit, quòd non alienaret ipse, neque ejus filii? an prohibitio filiorum extendatur ad nepotes? Dic, quòd non, secundum Bart. in dict. §. *Sempronius*, et Bald. et Salic. in l. *voluntas*, C. de *fideicom.* et probatur in dict. l. *nos igitur*, in authent. *de restitut.* et per Bart. in dict. §. *Divi*, Bald. in l. *Titius*, in princ. D. de *liber. et posth.* Quod intellige, nisi aliud appareret ex verbis prohibitiuis alienationis, et ex ratione cur prohibetur, ut tradit Socin. consil. 45. vol. 3. *visis testamento spectabilis*, etc. col. 1. 2. et 3. facit l. *pater* 58. §. *fundum* 3. D. de *legat.* 3. et quod ibi notat Bart.

(2) *Vender.* Bald. in l. *voluntas*, C. de *fideicom.* dicit, quòd olim (ut ita dixerim) in primo latore juris Civilis, antequàm supervenirent plenæ nominum diffinitiones, nomine venditionis continebatur omnis commutatio, ut in l. *statuliberi à cæteris* 29. §. *Quintus*, D. de *statuliber.* hodie verò, prohibita venditione, non videtur prohibita donatio, sive prohibeatur a lege, sive à contrahente, ut dicit Bald. ibidem; si vero prohibeatur venditio à testatore, tunc oportet considerare causam ab ipso positam, et an actui sit annexa pœna, vel sit annexus favor: vide ibi per eum col. fin. et latius per eundem in l. 2. C. de *usuacap. pro empt.* Sed an prohibita venditione, videatur prohibita permutatio? Bald. et Alexand. in l. fin. per text. ibi, D. de *condict. ob causam*, in statuto volunt, quod non: notat Specul. tit. de *empt. et vendit. §. nunc dicendum*, versic. *sed pone statutum*, et facit text. notab. in cap. 1. de *his quæ fiunt à prælat. sine consens. capit.* ubi vide per Abb. et intellige, nisi esset in materia non odio-sa, et favorabili, et militaret identitas rationis, ut latius tradit Jaso in dict. l. fin. 3. notabili. Et dicit Gloss. in l. *quemadmodum*, C. de *agric. et censit.* lib. 11. in verbo *vendi, etc.* quòd coloni prohibiti vendi non possunt permitti, neque in emphiteosin dari, et hoc propter favorem publicum, ut declarat ibi Joan. de Plat. scilicet, ne agrorum culturæ deserantur; vide ibi per eum. Et nota benè, quòd prohibitio unius contractus non extendat se ad alium contractum alterius rationis, et speciei, ut in l. fin. C. de *prædiis Decur.* lib. 10. notat Bald. in l. 1. col. 7. C. de *inoffic. donation.*

(3) *Enagenar.* Sub hoc verbo omnes species alienationis comprehenduntur, ut in l. fin. C. de *rebus alien. non alienand.* et cap. nulli 5. de *rebus Eccles. non alien.* et qui non potest alienare per pactum, debet facere, et curare, ne alienetur ex dispositione legali, l. *codicillis*, §. pen. D. de *legat.* 2. et per Bald. in l. *hæc edictali*, l. col. C. de *secundis nupt.* Et nota benè, quòd alienatio, propriè loquendo, est illa per quam dominium transfertur, secundum Bald. in dict. l. fin. quod dicit notandum pro statutis, ut est text. not. in l. 1. D. de *fund. dotal.* Et an prohibitus alienare incidat in pœnam, si tantum incipiat, seu tentat alienare? Vide Bart. in l. *qui absentis*, §. 1. D. de *acquir. posses.* et Bald. in l. 1. col. fin. C. de *his, qui pœnæ nom.* Et advertit, quòd non posse alienare rem, non est de diffinitione domini; undè licet sim prohibitus alienare, non ideò minùs dicitur res sua pleno jure, ut in l. *generaliter* 24. D. de *fideicom. libert.* et notat Bald. in l. *voluntas*, col. 3. C. de *fideicommiss.*

(4) *Tornasse.* Et sic translato jam dominio, providetur per pactum, quòd alienatione facta res redeat ad venditorem; quod non potest fieri, ut hic, et in l. *Stichus* 59. D. de *manum. testam.* undè si vis

prohibere alienationem, ita quòd non transeat dominium, non utaris his verbis, de quibus in ista lege, sed secundum Alberic. in l. *ea lege*, C. de *condict. ob causam*, col. 2. post Odofre. Jacob. de Aret. Cin. et Oldr. in l. fin. C. de *rebus alien. non alienand.* utere ista forma: «Vendo tibi, et trado sub conditione ne alienes; et si quo casu contingat te ad aliquem actum, vel contractum alienationis pervenire, vel procedere, antequàm ipsa alienatio perficiatur, vel sequatur, retineo in me, et in hæredibus meis dominium, et possessionem, vel ex nunc facis in me contrariam donationem, et constituis te possidere nomine meo, et hæredum meorum; et sub ista conditione, et non aliter facturus, transfero in te dominium, et possessionem:» hoc enim modo, secundum eum, venditio est conditionalis, et retinetur dominium in casu, quo nondum perfecta et alienatio, quia hoc casu dominium, et possessio fuerunt sub conditione translata, quod fieri potest, l. *qui absentis* 58. §. 1. D. de *acquir. posses.* l. *proinde* 8. D. *si cert. petat.* et l. *potior* 11. §. 1. D. *qui pot. in pig. hab.* l. *donatio* 25. C. de *donation.* l. 1. in fin. et l. 2. §. *si pecuniam*, D. de *donat.* et ita dicit Alberic. se sæpè consuluisse, et idem videtur tenere Bartol. in dict. l. *qui absentis*, §. 1. licet utitur paucioribus verbis, scilicet, «dono, vel verbo hoc pacto, ut non liceat alienare, et si ad aliquem actum alienationis perveneris, tunc dominium ad me revertatur, et in eum casum ex nunc constituis te possidere meo nomine:» et idem dicit, quòd operabitur, si per verba futuri temporis dicam, *si alienabis, vel alienares*, ita quòd talia verba non denotent rem perfectam: allegat eorum text. in l. *quidam testamento* 10. D. de *fideicom. lib.* aliam etiam cautelam ponit in hoc ibi Bart. et alias vide ibi per Alex.

(5) *Non vale.* Scilicet, quominus impediatur translatio domini in eum, in quem fuerit alienatum, et non retransferatur in prohibentem alienationem, ut statim subjicit; et sic reprobat hic opinio Doctor. antiquorum, qui tenuerunt, prohibita alienatione per pactum, dominium non transire, pro quibus secundum Alberic. multum faciebat text. in l. *ea lege*, C. de *cond. ob causam*, ibi, *dominium prorsus alienet*, quam opinionem tenuit etiam Gloss. in authent. *ut de cætero non fiant commutationes rerum Ecclesie*, §. *de cætero*, col. lat. 5. et in authent. *de alienat. et emphyt. §. sanctissimis*, licet communiter alibi tenuit contrariam opinionem, quæ fuit communis omnium, quæ approbatur hic. Sed quæro ex lege regia, cum possit fieri majoria in tertio honorum cum vinculis, et prohibitionibus, juxta l. 27. in *Ordin. Tauri*, modo pater per viam donationis inter vivos, vel per alium contractum fecit majoriam in tali tertio, et prohibuit alienationem, an impediatur translatio domini ex tali prohibitione? Videtur, quod sic, cum auctoritate legis fiat, et quia quando fit inter vivos, illud, quod potest revocari usque ad mortem, sortitur effectum à morte, et sic ex ultima voluntate, l. *sequens quæstio* 68. D. de *legat.* 2. et notatur in l. *si quando* 109. D. de *legat.* 1.

(6) *El daño, e el menoscabo.* Adde l. *si ita quis* 135. §. *ea lege* 3. D. de *verb. oblig.*

(7) *Con jura del.* Hæc enim actio est bonæ fidei; undè juratur in litem, l. *in actionibus* 5. D. de *in litem jurando*.

LEY XLIV.—De los que en su testamento defienden que su castillo, o torre, o casa, o viña, o otra cosa de su heredad, non lo pudiessen vender.

En su testamento (1) defendiendo algund ome, que su castillo (a), o torre (2), o casa, o viña, o otra cosa de su heredad, non lo pudiessen vender, nin enagenar; mostrando alguna razon guisada (3) por que lo defendia, como si dixesse: Quiero que tal cosa (nombrandola señaladamente) non sea enagenada (4) en ninguna manera, mas que finque siempre a mi fijo (5), o a mi heredero, porque sea siempre mas honrrado (6) e mas tenido; e si dixesse, que la non enagenasse fasta que fuesse de edad (7) el heredero, o fasta que fuesse venido al lugar (8), si fuesse ydo a otra parte: por qualquier destas razones, o por otra que fuesse guisada (9) semejante dellas, non la pueden enagenar. Mas si el dixesse simplemente, que la non vendiesseu, non mostrando razon

guisada por que; o non señalando persona alguna (10). o cosa cierta, por que lo fasia; si la vendiesse, valdria (11) la vendida, maguer el lo hubiesse defendido.

(a) Repetimos nuestra nota à la ley precedente.

LEY XLIV.—Valet prohibitio alienationis facta per testatorem, si exprimit justam causam, quare eam prohibet; aliàs non valet. Hoc dicit.

(1) *Testamento.* Seu in qualibet ultima voluntate: quia sola voluntas testatoris transfert dominium in legatarium absque traditione, l. *si partem* 19. §. *si per fundum*, D. *quemadmod. servit. amit.* et sic sine traditione potest amittere dominium, et in alium transire, secundum Azon. C. de *reb. alienis*, in summa, et Innocent. in cap. *Raynaldus*, col. 3. de *testament.*

(2) *Castillo, o torre.* Ex istis verbis videtur, quod non procedat Gloss. et quæ ibi notat Bald. in l. *quotiens*, C. de *fideicom.* scilicet, quod si prohibetur turris alienari a testatore, non est necessaria expressio causæ: quia ex qualitate rei præsumitur, quod testator voluerit rem in agnatione permanere; quod Bald. dicit nota dignum, nam cum una sola ratio potuit testatorem movere, talis ratio habetur pro expressa, ut notatur in l. *quamvis* 15. eod. tit. de *fideicom.* et videtur probari in l. 2. C. *qui non possunt ad libert. perven.* et ibi notat Bald. quod si causa potest comprehendere intentionem testatoris, est perindè ac si esset expressa, et idem dicit Bald. in turri prohibita alienari, in l. 2. C. de *usuacap. pro empt.* Fortè dicta Gloss. et dicta Bald. intelligenda sunt, quando turris fuisset majorum testatoris, propter affectionem, juxta id, quod habetur in l. *si in emptionem* 35. D. de *minor.* et l. *lex, quæ tutores* 22. C. de *administrat. tutor.* secus si non esset majorum, et sic cessaret affectio; si vero fuit majorum, limitetur ex dicto illius gloss. et Bald. et facit ad hoc pulchrum dictum Bald. in l. *fliusfamilias*, §. *Divi*, D. de *legat.* 1. col. 2. versic. *nota ergo*, quod si res quæ prohibetur alienari, est talis in qua cadit affectio, et interesse ratione, seu favore ipsius rei prohibite, quod videtur facta prohibitio cum causa, licet non exprimat: undè si testator prohiberet alienari vassallos, licet simpliciter, et sine causa, prohibitio valeret favore vassallorum: ad quod in argumentum allegat l. *generaliter*, §. *si petitam*, D. de *fideicom. libert.*

(3) *Razon guisada.* Adde l. *fliusfamilias* 114. §. *Divi* 14. D. de *legat.* 1. et l. *pater filium* 58. §. *Julius Agrippa* 4. et l. *Lucius* 95. in princ. D. de *legat.* 3. et in l. *quotiens* 11. C. de *fideicommiss.* et requiritur expressio causæ, quando prohibitio fit favore personæ prohibite; secus si fiat respectu certæ personæ, ut in dict. §. *Divi*, et ibi Bartol. et infra ista l. ut quia voluit certam personam habere, ut ibi etiam declarat Gloss. Et nota benè, quòd ubi testator relinquit rem pluribus, et vetat eos alienare rem, eo ipso videtur fideicommissum vicissim relinquere, si contingat alter eorum sine alterius consensu alienare, gloss. notab. in l. *codicillis*, §. *instituto*, D. de *legat.* 2. super verbo *filiis*, quam multum commendat ibi Joann. de Imol. et dicit fortè meliorem non reperiri.

(4) *Non sea enagenada.* Id est, non alienetur: nam si testator uteretur verbo futuro subjunctivi, *si alienaveris, res perveniat in Titium*; tunc teneret alienatio, ut in l. *Stichus* 59. D. de *manum. testam.* vide Bart. in dict. §. *Divi*, et Imol. ibi.

(5) *Finque siempre a mi fijo.* Idem si dicat, *remaneat in familia*, ut in l. *pe'o* 69. §. *fratre* 5. D. de *legat.* 2. l. *cum pater* 77. §. *libertis* 27. eod. tit. l. *quotiens* 11. C. de *fideicom.*

(6) *Mas honrrado.* Divitiæ addunt amicos plurimos, *Proverb.* 19. cap. v. 4. et dives pauperibus imperat, *Proverb.* 22. v. 7. *Ecclesiastici* 15. cap. v. 4. Corona enim sapientum divitiæ eorum sunt, *Prov.* 14. v. 24. et 18. cap. v. 11. ubi dicitur: Substantia divitis est urbs roboris ejus, et quasi murus validus circumdans eum, et capit 10. substantia divitis urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum: adde de commodis divitiarum Gloss. in cap. 1. 21. quæst. 1. super parte *necessitatem*, et l. *ad subeunda* 45. C. de *decurion.* lib. 10. et ibi Joan. de Plat. et in l. *ne quis* 6. C. de *dignitat.* lib. 12. et Bart. in l. 1. eod. tit. ubi dicit, quòd divitiæ augent, et conservant nobilitatem, si sunt antiquatæ.

(7) *Fuesse de edad.* Vestitur tunc istud præceptum favore ætatis, et testamenti, secundum Bald. in l. *quotiens*, C. de *fideicom.* l. 2. de *usuacap. pro empt.*

(8) *Venido al lugar.* Nam absens non ita benè venderet; tunc quia